

«تاریخ اروچ بیگ»

جعفری مذهب، محسن

از جمله آثار ترکی نوشته شده در محدوده دولت عثمانی در آخرین سالهای سده نهم هجری تایخ اروچ بیگ ادرنلی است

تاریخ اروچ بیگ از مهمترین منابع تایخ عثمانی همزمان با دودمان قراقویونلو در ایران است

تاریخ اروچ بیگ

تألیف: اروچ بیگ ادرنوی

ناشر: انتشارات روزنامه ترجمان، آنکارا 1792

Edirneli Oruc Beg: Orucbeg Tarihi

Ankara: Tercuman Gazetesi, 1972

دوره دودمان‌های آق‌قویونلو و قراقویونلو در غرب ایران، شاهد معدودی آثار تاریخی به زبان فارسی است. بیشتر تواریخ مرتبط با نیمه دوم سده نهم هجری یا در شرق ایران و در محدوده دولت تیموری نوشته شده‌اند و یا در غرب ایران و در محدوده دولت عثمانی. و شاید دیار بکریه از معدود آثار فارسی عراقی (و نه خراسانی و عثمانی) باشد. از جمله آثار ترکی نوشته شده در محدوده دولت عثمانی در آخرین سال‌های سده نهم هجری تاریخ اروچ بیگ ادرنوی است.

مؤلف خود را بنده کمترین «عبد الکرزاز اوغلی ادرنلی کاتب اروچ» [کاتب اروچ پسر عبد الکرزاز ادرنلی] معرفی می‌کند. ابتدا تبارنامه-خاندان عثمانی را «عثمانی بن ارطغرل بن سلیمان‌شاه بن کایا الپ بن قزل بوغا بن... و سرانجام یافت بن نوح پیامبر» برمی‌شمارد.

سپس داستان فرمانروایان عثمانی از ارطغرل تا سلطان بایزید را می‌آورد و به تاریخ 899 هـ/ 1494 م. خاتمه می‌دهد.

تاریخ اروچ بیگ از مهمترین منابع تاریخی عثمانی همزمان با دودمان قراقویونلو در ایران است که هنوز به خوبی شناسانده نشده است. حجم نسبتاً کم کتاب، اولویت ترجمه آن را دو چندان می‌سازد.

آغاز نسخه: بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين. و الصلوة و السلام على سيدنا محمد و آله الطيبين الطاهرين اجمعين.

عزیز یمیز بیل کی بونجا اولولار کی...

انجام نسخه: سلطان بایزید بو ظفری ایشیتیب سویندی. بو ظفر هجرتین 899 اوند ایدی

انجامه: اوندان سورا سلطان بایزید دولت و سعادت له استانبولده اتوروپ هر گون دولت و سعادت ارتمکدا ایدی 3 شعبان 1022 دیاز یلدی

تاریخ اروچ بیگ در سال 1925 م/ 1304 ش. به دست ترک‌شناس آلمانی، بابینگر در برلین منتشر شده که براساس نسخه‌های آکسفورد و کمبریج تصحیح شده بود.

نسخه آکسفورد با وقایع سال 872 هـ.به پایان می‌رسد. این نسخه، مؤلف را «اروچ بن عبد الکرزّاز خطیب ادرنوی» معرفی می‌کند.

نسخه کمبریج به وقایع 899 هـ. خاتمه یافته و در 3 شعبان 1022 م/ 18 سپتامبر 1613 م. استنساخ شده است.

باینگر این نسخه را نسخه کامل شده نسخه مورخ 872 هـ. می‌داند. نسخه‌های دیگر تاریخ اروچ بیگ عبارتند از: نسخه کتابخانه بادلیان (راولینسون، شرقی، 5)، نسخه آکادمی علوم زاگرب (مجموعه باینگر، شماره 673) 1: نسخه پاریس در کتابخانه ملی (Suppl.turc 859) که تاریخ رمضان 1144 هـ/مارس 1732 م. را بر خود دارد و تا سال 847 را می‌پوشاند، نسخه‌ای نیز در مونیخ، کتابخانه دولتی بایر در مونیخ (Cod-Turc 83) و نسخه دیگری نیز در کتابخانه مرادیه مغنیسای ترکیه (ش 5506) وجود دارد.

این اثر مهم در سال 1972 هـ/ 1351 ش. با حروف لاتین در ترکیه منتشر شده است که مورد استفاده نگارنده قرار گرفت.

